

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Sebestyén Ede*

Cím: *Rossini és a pesti Nemzeti Színház*

Forrás: *Magyar Hírlap*

Bpest (Hely) *1936. V. 5.* (Idő) (Köt. v. füz.) (Oldal)

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Nemzeti Színházban

Idő

"1854"

Személy

Helyszám

Rossini és a pesti Nemzeti Színház

Harminchétszandős volt Rossini, amikor legértékesebb dalműve, egész munkásságának koronája: a *Tell Vilmos*, első ízben ragyogott föl az opera-irodalomnak akkor már sok csillaggal ékes égboltozatán. S az egész Európában bálványozott zeneszerző ennek a művének a megalkotása után *letette a lantot*.

Tizenöt esztendő alatt harminc operát komponált, köztük olyanokat is, amelyek az egész világot bejárták. De érezte, hogy a *Tell Vilmost* feljutott a zenitre és ott megállapodott. Hetvenhat esztendőt élt, de harminchétszandős korában tett fogadalmat, hogy több operát nem ír, minden ingadozás nélkül megtartotta.

Pedig természetes, ugyebár, hogy a világ nem akart ebbe belenyugodni. A színházak állandóan ostromolták újabb operáért és káprázatos ajánlatokkal kísértették meg, de eredménytelenül.

Rossini levele Pestre

Pontosan huszonöt esztendővel operaszerzői munkásságának befejezése után, amikor már mindenki belenyugodott, hogy Rossinittól új műveket nem várhat a világ, levelet kapott a pihenő komponista — Pestről. A levelet gróf Fáy István írta, a magyar zene tudós kutatója, bőkezű meeénása és tehet-

séges művelője, aki ezeken az értékes tulajdonságain kívül a pesti társadalmi életnek egyik vezető személyisége és a máltai lovagrend vitéze volt.

A gróf arra kérte Rossinit, komponáljon a pesti Nemzeti Színház részére operát vagy balletet, vagy legalább egy egyházi zeneművet, a *Stabat mater*-hez hasonló. Fáy István maga akarta vállalni a megbízással járó anyagi kötelezettséget, a színháznak csupán a jogok s a haszon jutottak volna.

Az 1854 januárjában elküldött levélre, — amely, sajnos, alighanem elkallódott, — február 14-ről keltezett levélben felelt a mester. Az érdekes írás, amelynek eredetije szintén ismeretlen helyen van (ha ugyan még megvan), igen kedvesen és meggyőző érveléssel hártja el a megbízást és így szól:

Legnemesebb grófom és Uram!

Végtelen örömmel értesültem leveledből arról, hogy szenvedélyes zenebarát vagy és kitűnő ügyességgel játszol a zongorán. Nem kisebb örömmel olvastam azt a valomásodat, hogy különösen a klasszikus zenét szereted. Én, a klasszikusok között a legutolsó, a természetet követem s ünnepiesen s szentül ragaszkodom ehhez az irányhoz. Ezért hagytam abba a vidám muzsikát és most csak a tragikus és egy-

házi zene érdekel.

Fiatalon, mint alig fölserdült ifjú, kezdetem komponálni és éppen olyan korán, hamarabb, mint bárki gondolta volna, tettem le a tollat. Ez már így van! *Aki korán kezd, annak a természet törvényei szerint korán kell befejeznie is.*

Azonkívül számoltam azzal a korrallal, amelyben olyan csodálatos dolgok, hogy ne mondjam: rémségek nehezdednek a művészetre, amelyek a legszebb kutatások és kísérletek céljait is megháborítják. Minden megértő embernek el kell hinnie tehát, hogy részben azért némultam el, mert *nem akartam behódolni a művészetbe betört elvadulásnak*, részben pedig azért, hogy jó példát mutassak. Ilyen képpen a művészet, ha visszaszorítjuk természetes határai közé, csupán hasznára lesz az emberiségnek; s nem fogják rendkívüli erőlködéssel kísértésbe hozni, hogy lehetetlenségre vállalkozzék, amivel bemochná esztétikai érzésünket, sőt a ledérséget szolgálná.

Ezek szerint az, amit Te a francia császáról írtál, a mesék birodalmába tartozik s amit tőlem kívánsz, sohasem fog teljesülni. *A zene technikája a hatalmaságok szféráján kívül éi, én pedig nem vagyok hajlandó azoknak hízelegni, akik megnehezítik a művészet termékenységét és megzavarják az alkotás szabályait.*

Isten veled, zenének és zenészeknek barátja! Légy meggyőződve róla, hogy bennem már semmi becsvágy sincs, hogy pontosan fölismerem a zenei élet helyzetét és ki tudom számítani, mikor következik el a változás ideje.

Üdvözl, legnemesebb grófom és uram, lekötözött és készséges szolgád:

Firenze, 1854 febr. 14.

Giachino Rossini.

Utóirat: A komponálásnak is megvan az ideje s a tanulásnak is. Vannak időszakok, amikor többet érzünk, mint amennyit látunk, ilyenkor írunk kell. Most olyan időt élünk, amikor többet látunk, mint érzünk, most tehát a tanulás

a szükségesebb. Vedd figyelembe a körülményeit s belátod, hogy igazam van. Egyébként szóval és példaadással bárkinnek szolgálatára állok. Mindig örömmel adtam öszinte tanácsot mindenkinek.

Magyarországot mindig nagyon szerettem, mert a tokaji bor lehetőleg nem hiányzott asztalomon. Most már kettős okból szeretem, mert Te, legszeretettel méltóbb, ott élsz."

Rossini és két magyar énekesnő

Nem gróf Fáy István volt az első magyar ember, akivel a nagy zeneszerző érintkezésbe jutott. *Liszt* Ferencen kívül, akinek nagy tisztelője volt, ismerte korának két európai hírű operanékesnőjét: a székesfehérvári származású *Unger Katalint* és *Fodor Jozefint* is.

Unger Karolint még kezdő korában, 1821-ben mutatták be Rossininek Bécsben. A fiatal énekesnő a Kärnthnerthor Theater tagja volt. Rossini pedig ugyanitt adatta elő *Zelmira* című operáját az említett esztendőben. Később, 1833-ban, Párizsban találkozott az énekesnő és a komponista. Ekkor jellemezte Rossini a magyar énekesnőket ezekkel a tömör szavakkal:

— *Önben mevan a Dél perzselő tüze, az Észak energiája, önnek vas tüdeje, ezüst hangja és arany tehetsége van...*

Rossini ajánlására szerződtette a Bécsben működő olasz operatársulat igazgatója,

Barbaja, a magyar énekesnőt olaszországi körútra, amelyen főként Rossini operáiban lépett föl, egyre fokozódó sikerrel.

A másik magyar énekesnővel, Fodor Jozefinnel szemben lekötelezettnek érezte magát a mester. A *Sevillai borbély* ugyanis 1820 elején megbukott Párizsban, *Catalani olasz operaszínházában*. Háromszor adták üres ház előtt, azután levették a műsorról. Mivel a színház emiatt válságos helyzetbe jutott, meghívták a Velencében működő és Párizsban már jólismert Fodor Jozefint. A magyar énekesnő megjelent Párizsban és Rosina szerepében *nyolcvan zsüfolt házat szerzett* a bukott Sevillainak a szezon folyamán. Ezt sohasem felejtette el Rossini.

Az első Rossini-opera Pesten

A Nemzeti Színházban Rossini operái közül a *Sevillai borbély* került színre elsőnek, rövid idővel a színház megnyitása után: 1837-ben, augusztus 19-én. *Ez volt a Nemzeti Színház első operaelőadása*. Megelőzően azonban már tíz évvel előbb: 1827-ben, február 3-án előadták Kolozsváron *Dérinével* Rosina szerepében. A kiváló művész még ugyanabban az évben, szeptember 28-án Pesten is eljátszotta ezt a bravuros szerepet. A *Sevillai borbélynak* tehát ez volt az első pesti előadása.

A pesti Nemzeti Színházban a következő szereposztással mutatták be Rossini operáját:

Almaviva: *Lendvay Márton*
Bartolo: *Szilágyi Pál*
Rosina: *Dériné*
Basilio: *Udvarhelyi Miklós*
Figaro: *Szerdahelyi József*

A kritikák szerint az előadás gyenge volt, *mert az énekesek harmadjel nap alatt tanulták be szerepüket*, a zenekar tagjai pedig új emberek voltak és azelőtt sohasem játszottak színházban. De a közönség ezúttal is elnéző volt s a bemutató előadás szép sikerrel végződött.

A Nemzeti Színházban összesen százhatvanöttször került színre a *Sevillai borbély* közel félévszázad alatt. Utoljára 1884-ben június 30-án. *Ez volt a Nemzeti Színház utolsó operaelőadása*.

Az új Operaház rövid idővel megnyitása után 1884-ben október 25-én mutatta be Rossini operáját és 1935-ig százharmincnyolcszor adta elő. A Várszínházban és az állami kezelés idején a Városi Színházban összesen harmincöttször szerepelt a műsoron. A Nemzeti Színházban, Operában, Várszínházban és Városi Színházban együttvéve háromszázharmincnyolcszor adták elő

Budapesten a *Sevillai borbélyt*. Közben 1871-ben, két ízben olaszok is a Nemzeti Színházban, 1876-ban pedig a Népszínházban *Patti Adelina* francia társulattal.

A többi Rossini-opera

A második Rossini-opera az *Othello* volt, amelyet 1842-ben, április 26-án mutatott be a Nemzeti Színház, ahol 1871-ben olaszok is előadták háromszor.

A bemutató után ezt írta *Garay* János lapja, a *Régelő*:

„Rossini hosszabb hallgatás után egy *Stabat mater*-t írt; a lapok újra emlékeztetnek hozzák a *feledésbe bocsátott maestrót* s neve megújulva zeng ismét zenéiben. Igen jól történt, hogy az *Othello*t színpadra hozták. Először, mert újdonság, másodsor, mert Rossini operáiban jól lehet énekelni, azaz nincs bennünk annyi számítás az áriákra, mint sok újabb művekben, hol egy-két könnyen betanulható dal kivihatta a fényes sikert. Semmi kifogás az előadók ellen, de maga az előadás újdonságával lepett meg inkább, mint művészi harmóniájával. Igen megtetszik a próbák elhanyagolása, minek elkerülhetetlen következménye az énekesek tévedése, otthoniatlansága... A karok gyöngék.“

Az *Othello* bemutatása nagyon mérsékelt sikert hozott a színháznak. Nem is adták többször, mindössze tízszer.

★

A harmadik Rossini-opera: a *Tell Vilmos* helyreállította a világszerte népszerű olasz zeneszerző tekintélyét Pesten.

A színház a legszerencsésebb szereposztással adta elő 1856-ban május 9-én, ami előre biztosította a sikert:

Gessler: *Vangel*
Mathild: *Kaiser Ernőné*
Tell Vilmos: *Füredy Mihály*
Hedvig: *Ellingerné Jozefa*
Gemma: *Táborszky Gizella*
Walther: *Benza Károly*
Melchtal: *Udvarhelyi Miklós*
Arnold: *Ellinger*
Rudolf: *Bratka*

A *Hölgyfutár* ezt írta az első előadás után:

„Az igazgatóság mindenesetre legnagyobb érdemei közé számíthatja, hogy e világhírű operát színpadunkon végre meghonosította. A kiállítás meglepő volt. Diszitmények és jelmezek ujak, a csoportozatok rendszeresek s a műhöz méltók. Ami az előadást illeti, azt még korai lenne bírálás alá vennünk.

miután az ily nagyszerű zeneművek első adatása tán sehol sem lehet olyan, mi ellen ne lehetne kifogásokat tenni. A közönség általában meg volt elégedve s tetszésének többször zajos jelét adá.“

A Nemzeti Színházban nyolcvanhat-szor került színre a *Tell Vilmos*. Az Operában hatvanhat-szor.

★

A *Tell Vilmos* viszonylagos sikere után újabb kudarc érte Pesten Rossinit, még nagyobb, mint *Othello*-val. *Cenerentola* (Hamupipőke) című vígoperáját mutatta be a Nemzeti Színház 1858-ban július 25-én, Ellingerné jutalomjátékával.

A *Nővilág* ezt írta róla:

„Az új dalmű tetszéssel fogadtatott s a tetszést biztosítja számára jövőre is szép zenéje és a szereplők jeles játéka. Ellingernének nagy tér nyílik Angiolina szerepében a diadalestékre. Ma mint jutalmazottat tartós taps és koszorúk üdvözölték. Az előadás a legkeresebbek közé tartozik. A színház szépen megtelt.“

A kritikus jóslata nem vált be. Ellingerné nem aratott sok diadalt ebben a szerepében, mert a *Hamupipőke mindössze ötször került színre*.

Nagyobb szerencséje volt ugyanilyen című operájával egy francia zeneszerzőnek, akinek művét még a Nemzeti Színház megnyitása előtt mutatták be Pesten, nagyon szép sikerrel.

Rossini többi operája nem jutott el Pestre, még a népszerű *Semiramis* sem. „A sevillai borbély“ ma is kedvelt darabja a műsornak, de a *Tell Vilmos*, nagyszerű zenéje és rokonszenves cselekménye ellenére véglegesen letűnt a műsorról. Nagy kár, mert valószínű, hogy ma ismét nagy hatást tenne a közönségre elragadó zenéjével, érdekes meséjével és igen mutatós színpadával. Az Opera nyugodtan vállalhatná a kísérlet kockázatát.

Sebestyén Ede